

SCENARIUSZ LEKCJI: O POWSTANIACH ŚLĄSKICH - EDUKACYJNA GRA HISTORYCZNA

AUTORKA: Alina Ślimak

Nauczycielka w Zespole Szkół w Dobrym Mieście

Adres e-mail: slimakalina@gmail.com

Tel. 516 080 991

Czas trwania zajęć: 45 min

Odbiorcy: uczniowie klas VII-VIII szkół podstawowych oraz uczniowie szkół ponadpodstawowych.

Powiązanie z podstawą programową nauczania historii.

CEL OGÓLNY:

poszerzenie wiedzy uczniów na temat historii Powstań Śląskich i powstańców śląskich

CELE SZCZEGÓŁOWE:

Uczeń:

- poznaje kalendarium Powstań Śląskich 1919 – 2020 – 2021,
- poznaje wybrane elementy wiedzy o Powstaniach Śląskich (wydarzenia, postaci, miejsca pamięci),
- wykorzystuje materiały znajdujące się na stronie www.powstancyslascy.pl oraz w zasobie Archiwum Państwowego w Opolu: <http://nowastrona.opole.ap.gov.pl/projekty.html>
- rozumie znaczenie Powstań Śląskich w historii RP,
- rozumie zagadnienia związane z walką o polskość Górnego Śląska i jedność polskiego społeczeństwa w dążeniu do przyłączenia Górnego Śląska do Rzeczypospolitej,
- potrafi dostrzec cechy charakteryzujące powstańców śląskich,
- potrafi łączyć informacje pochodzące z różnych źródeł,
- ćwiczy umiejętność pracy z różnymi źródłami informacji, wyszukiwania, analizy i selekcji informacji,
- zdobywa umiejętności współpracy w grupie,
- ćwiczy umiejętność samodzielnego zdobywania wiedzy w oparciu o materiały źródłowe podane w postaci netografii,
- ćwiczy umiejętność pracy pod presją czasu i wyniku,
- doskonali umiejętność samodzielnego zdobywania informacji z różnych źródeł, w tym internetowych.

METODY PRACY:

- Odwrócona lekcja
- Gra planszowa
- Zadań praktycznych
- Burza mózgów
- Dyskusja
- Praca z tekstem
- Analiza źródeł
- Wykład

FORMY PRACY:

- Grupowa
- Indywidualna

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- Gra planszowa *Powstańcy Śląscy*: instrukcja gry x 4, plansza x 4, karty do gry - 4 zestawy, 4 kostki, 4 pionki
- Kolorowe kartki, np. żółte, niebieskie, zielone, czerwone
- Pudełko do losowania
- Materiały do pracy w formie zadań tekstowych i multimedialnych
- Komputery podłączone do Internetu
- Telefony komórkowe uczniów z dostępem do Internetu
- [Załącznik 1](#): Netografia do lekcji odwróconej
- [Załącznik 2](#): Instrukcja dla sędziów
- [Załącznik 3](#): Instrukcja do gry *Powstańcy Śląscy*
- [Załącznik 4](#): Karta odpowiedzi

PRZYGOTOWANIE WSTĘPNE DO LEKCJI:

Tydzień przed planowanym terminem zajęć nauczyciel rozdaje uczniom netografię do tematu i/lub rozsyła ją za pomocą poczty elektronicznej i prosi o zapoznanie się z materiałami ([Załącznik nr 1](#) - propozycja netografii). Przygotowane materiały są niezbędne do przeprowadzenia zaplanowanych zajęć.

Uwaga:

Zajęcia przeprowadzone są metodą odwróconej lekcji, która zakłada odwrócenie tradycyjnego modelu. Praca domowa zadawana jest przed lekcją, jako wprowadzenie do niej – uczniowie, korzystając z materiałów przygotowanych lub wybranych wcześniej przez nauczyciela, zapoznają się z tematem lekcji przed zajęciami. Umożliwia to przeznaczenie zajęć lekcyjnych na grupową pracę

uczniów, motywowanie uczniów do pracy, wprowadzenie metod aktywizujących, takich jak dyskusja czy rozwiązywanie problemów, ćwiczenie i utrwalanie nabytych wcześniej wiadomości i umiejętności.

Odwrócona lekcja – zadania uczniów:

1. Uczniowie powinni przygotować się do lekcji w domu lub – jeśli nie mają dostępu do komputera i internetu – w szkole.
2. Uczniowie zapoznają się z przygotowanymi wcześniej przez nauczyciela materiałami, czytają wybrane teksty, przygotowują krótkie notatki na temat: przyczyn wybuchu Powstań Śląskich, czasu trwania Powstań Śląskich (daty), przywódców powstań, daty i wyników plebiscytu na Górnym Śląsku.

Odwrócona lekcja – zadania nauczyciela:

1. Rolą nauczyciela jest samodzielne opracowanie materiałów dydaktycznych lub wskazanie odpowiednich zasobów dostępnych w Internecie (np. stron internetowych lub tekstu źródłowego).
2. Nauczyciel podczas lekcji nie musi już wygłaszać wykładu ani podawać podstawowych wiadomości i może skupić się na tym, by ułatwić uczniom przyswojenie wiadomości i stosowanie ich w praktyce.

WPROWADZENIE:

Krótki wykład na temat historii Śląska, uwzględniający ukazanie specyfiki regionu, który wcześniej został odłączony od Polski (przywołane m.in. zrzeczenia się praw do Śląska przez Kazimierza Wielkiego oraz przejęcie większości regionu przez Prusy w wyniku wojen śląskich).

Wprowadzenie do tematu – rozmowa z uczniami na temat Powstań Śląskich i plebiscytu (uczniowie odczytują z notatek informacje na temat Powstań, plebiscytu oraz syntetycznie wyjaśniają rolę zrywów dla II RP).

TOK LEKCJI WŁAŚCIWEJ:

Nauczyciel informuje, że celem lekcji będzie zapoznanie się z wybranymi elementami dotyczącymi historii Powstań Śląskich. Zajęcia będą miały nietypową formę – edukacyjnej gry historycznej pn. *Powstańcy Śląscy*. Uczestniczą w niej 4 zespoły po 5 -7 osób (w zależności od liczebności klasy). Uczniowie losują z pudełka jedną z kolorowych kartek. Dobierają się w zespoły według kolorów kartek. Zespoły przyjmują nazwy zależne od koloru kartek (np. Czerwoni, Zieloni itp.). Uczniowie, którzy wylosowali kartki białe z cyframi od 1 do 4 zostają sędziami, czyli osobami odpowiedzialnymi za poszczególne stanowiska, na których przeprowadzana będzie gra. Uczniowie – sędziowie ustawiają się na stanowiskach i zapoznają się z instrukcjami przeznaczonymi dla nich ([Załącznik 2 - Instrukcja dla sędziego](#)) oraz otrzymują materiały potrzebne do przeprowadzenia gry ([Załącznik 4 - Karta odpowiedzi](#)).

Każda grupa uczniów otrzymuje grę planszową *Powstańcy Śląscy*, instrukcję gry ([Załącznik 3](#)), karty do gry, 1 kostkę, 1 pionek.

O POWSTANIACH ŚLĄSKICH – EDUKACYJNA GRA HISTORYCZNA

Nauczyciel przedstawia zasady gry, odpowiada na pytania dotyczące instrukcji, wyjaśnia ewentualne wątpliwości. Gra odbywa się w szkole w pracowni komputerowej z dostępem do Internetu/i/lub z wykorzystaniem telefonów komórkowych uczniów z dostępem do Internetu.

Nauczyciel ogłasza start gry. Uczniowie wykonują zadania na stanowiskach. Sędziowie wraz z nauczycielem kontrolują poprawność wykonywania zadań.

ZAKOŃCZENIE:

- 1) Gratuluję zwycięzcom!
- 2) Dziękuję wszystkim za pracę na lekcji. Zachęcam do zainteresowania się materiałami na temat historii Powstań Śląskich znajdującymi się na stronie www.powstancyslascy.pl oraz w zasobach Archiwum Państwowego w Opolu: <http://nowastrona.opole.ap.gov.pl/projekty.html>
- 3) Uczniowie za pracę podczas zajęć otrzymują oceny. Zespół wygrywający – celujące, a pozostałe zespoły oceny odzwierciedlające wynik i wkład pracy.
- 4) Podsumowaniem lekcji jest rozmowa z uczniami o tym, czego się dowiedzieli na temat Powstań Śląskich, co było dla nich najciekawsze podczas zajęć, a co sprawiło im największy problem, z czym radzili sobie lepiej. Uczniowie rozmawiają też o zaletach (ewentualnie wadach) pracy zespołowej.

ZAŁĄCZNIK 1

Netografia do lekcji odwróconej:

Zapoznaj się z następującymi materiałami dotyczącymi historii Powstań Śląskich:

- 1) <http://www.powstancyslascy.pl/kalendarium-i-powstania-slaskiego>
- 2) <http://www.powstancyslascy.pl/edukacja>
- 3) <http://www.powstancyslascy.pl/oparte-na-faktach>
- 4) <http://www.powstancyslascy.pl/znajdz-powstanca>
- 5) <http://www.powstancyslascy.pl/wirtualny-album>
- 6) <http://poznajhistorie.org/exhibits/show/powstania---laskie/powstania---laskie-1919-1921>
- 7) <http://poznajhistorie.org/exhibits/show/powstania---laskie/wojciech-korfanty>
- 8) <https://dzieje.pl/aktualnosci/kalendarium-powstan-slaskich>
- 9) <http://nowastrona.opole.ap.gov.pl/projekty.html>

ZAŁĄCZNIK 2

Instrukcja dla sędziów

Obowiązkiem grupy uczniów – sędziów jest nadzorowanie przestrzegania zasad gry i uczciwości zespołów. Sędziowie zatwierdzają rozwiązanie zadań (jeśli jest zgodne z otrzymanym wzorem – [Karta odpowiedzi](#)). W razie jakichkolwiek wątpliwości sędziowie proszą o pomoc nauczyciela. Jeżeli któryś z sędziów dopuści się nieuczciwości (np. pokaże zespołowi wzór rozwiązania), wyciągane są konsekwencje.

ZAŁĄCZNIK 3

INSTRUKCJA DO GRY *Powstańcy Śląscy*

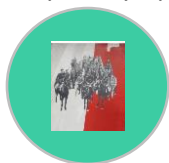
ZASADY GRY

CEL GRY:

Dojście jak najszybciej do mety. Istotne jest to, żeby w trakcie gry uczestnicy głośno odczytywali informacje z kart do gry oraz wspólnie poszukiwali odpowiedzi na pytania.

PRZEBIEG GRY:

- Gracze ustawiają pionek na polu z napisem: START
- Gracze poruszają się po planszy o tyle oczek, ile wyrzucą kostką.
- Wyrzucenie w czasie gry 6 oczek nie uprawnia zawodnika do kolejnego rzutu.
- Na planszy oprócz typowych pól znajdują się dwa rodzaje pól specjalnych:

Pole specjalne oznaczone zdjęciem powstańców śląskich. Postawienie pionka na tym polu wymaga wykonania zadania z wylosowanej karty do gry - oznaczonej zdjęciem powstańców. Rozwiązując zadanie, należy wykorzystać stronę: www.powstancyslascy.pl i znaleźć odpowiedź na pytanie. Udzielenie odpowiedzi na pytanie jest warunkiem kontynuowania gry.

Pole specjalne oznaczone grafiką Pomnika Powstańców Śląskich. Postawienie pionka na tym polu wymaga wykonania zadania z wylosowanej karty do gry - oznaczonej grafiką Pomnika Powstańców Śląskich. Rozwiązując zadanie, należy wykorzystać stronę: <http://nowastrona.opole.ap.gov.pl/projekty.html> i znaleźć odpowiedź na pytanie. Udzielenie odpowiedzi na pytanie jest warunkiem kontynuowania gry.

UWAGA: Wykorzystane karty do gry odkłada się i nie biorą udziału w dalszej grze.

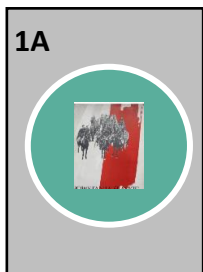
KONIEC GRY:

Gra kończy się wówczas, gdy gracze postawią pionek na ostatnim polu z napisem META. Zwycięzcą są uczestnicy, którzy jako pierwsi dotarli do mety.

ZAŁĄCZNIK 4

KARTA ODPOWIEDZI:

Odpowiedzi do **KART DO GRY 1** oznaczone (jak wyżej) według numerów:

1A: W latach 2005-2012 dzięki pracy archiwistów państwowych i licznym zabiegom organizacyjnym wykonanych zostało w sumie 587.993 skanów akt bezpośrednio lub pośrednio związanych z wydarzeniami z lat 1919-1922 na Górnym Śląsku.

1B: 16/17 sierpnia 1919 (sobota/niedziela) wybuch I Powstania Śląskiego

Czas trwania: 17 - 24 sierpnia 1919

Dowództwo: Komendant główny POW Górnego Śląska – por. Alfons Zgrzebniok

1C: Maciej Mielżyński, pułkownik, dowódca III powstania śląskiego, ps. „Nowina-Doliwa”, 1910-1939

1D: Czerwone spodnie ułanów. W III Powstaniu Śląskim sensacją i zdziwienie w szeregach samych powstańców (nie mówiąc już o stronie przeciwnej) wzbudzali kawalerzyści... w czerwonych spodniach. Szyli je z koców do okrywania koni. Było to jedyne, co ich łączyło – każdy z nich jeździł „na innym siodle, inną szkołą”.

1E: „Księgi poległych w powstaniach śląskich 1919. 1920. 1921.”

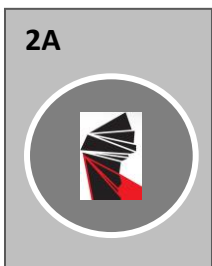
1F: Pamiątnik Górnoszlązaka Konrada Szymika.

Konrad Szymik urodził się 15 lutego 1898 r. Należał do Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. W okresie od 1 marca 1919 do 31 sierpnia 1921 r. pełnił czynną służbę w Polskiej Organizacji Wojskowej. Uczestnik powstań śląskich, w 1921 r. rozpoczął pracę jako urzędnik administracji skarbowej w urzędzie celnym.

2A

Odpowiedzi do **KART DO GRY 2** oznaczone (jak wyżej) według numerów:

2A: Szymon Koszyk - bojownik o polskość Śląska, uczestnik powstań śląskich, a także powojenny działacz, oddający swe siły sprawie upamiętnienia bohaterów tamtych lat.

2B: Tekst przysięgi: „Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu, iż jako Polak będę służyć wiernie sprawie polskiej, w razie potrzeby stanę do walki o wolność Śląska z bronią w ręku, zachowam tajemnicę organizacyjną i będę spełniał wszelkie rozkazy P.O.W. Tak mi Panie Boże dopomóż”.

2C: Agnieszka Grabara (1900-1989). Zdjęcie pochodzi z zasobu archiwum (zespół nr 2579 „KW PZPR w Opolu”, sygn. 4098) – uczestniczki trzech powstań śląskich, małej sanitariuszki z wielkim charakterem, odznaczonej m.in. Śląskim Krzyżem Powstańczym i Medalem Niepodległości nie tylko za udział w krwawych walkach o Górę Św. Anny. Jej rodzinę Niemcy pogardliwie nazywali „Polnische Bande” – bo w domu mówiono wyłącznie po polsku. Po I wojnie światowej była nauczycielką i urzędniczką w Katowicach, po II wojnie zamieszkała w Opolu.

2D: Naczelne Dowództwo Wojsk Sprzymierzonych ustanowiono w styczniu 1920 roku. Działo na Górnym Śląsku przy Międzysojuszniczej Komisji Rządzącej i Plebiscytowej. Powołano je dla uspokojenia nastrojów na terenach plebiscytowych. Skan przedstawia pieczętkę z dokumentów Naczelnego Dowództwa, które są w języku francuskim, włoskim, niemieckim, angielskim i polskim. Pełna nazwa zespołu w zasobie naszego archiwum brzmi: "Naczelne Dowództwo Wojsk Sprzymierzonych na Górnym Śląsku w Opolu" (nr 46). Główne siły wojskowe skupione były w dwóch rejonach – właśnie w Opolu oraz w Gliwicach. Naczelne Dowództwo Wojsk Sprzymierzonych opuściło Opole 10 lipca 1922 roku wraz z ostatnimi oddziałami wojsk francuskich.

2E: Drugie powstanie wybuchło po licznych niemieckich represjach. Był to czas, gdy bolszewicy parli na Warszawę, a Niemcy wyczekiwali rychłego upadku polskiej stolicy. 17 sierpnia 1920 roku w Katowicach niemiecka demonstracja starła się z francuskimi oddziałami. Zaatakowano siedzibę polskiego powiatowego komitetu plebiscytowego i redakcję „Gazety Robotniczej”. Wobec narastającej fali wystąpień i agresji antypolskich, Korfanty wezwał ludność polską do samoobrony.

2F: Roman Horoszkiewicz walczył w III Powstaniu Śląskim (pod pseudonimem „Woynicz”), należał do sztabu Piłsudskiego, relacjonował przebieg bitew i codzienność powstańczę. W wykazie 144 żołnierzy słynnej I Kompanii Kadrowej (tych, którzy „na stos rzucili swój życia los”) miał nr 40. Równie znana była jego klacz, Hanka, która podczas bitew... kąsała wrogów zębami!